

Juhis tegeliku kasusaaja tuvastamiseks (täiendatud 04.09.2020)

Sisukord

1. Kes on tegelik kasusaaja?	1
2. Kes peavad andmeid esitama?	5
3. Milliseid andmeid tuleb esitada?	5
4. Millal tuleb andmeid esitada?	6
5. Andmete muutmise, säilitamise ja kustutamise	6
6. Kas välisriigi äriühingu filiaal peab esitama andmed tegeliku kasusaaja kohta?	6
7. Kes on tegelik kasusaaja äriühingu puhul, kelle emaettevõtte on reguleeritud turul noteeritud äriühing?	7
8. Kes on riigi osalusega äriühingu, sihtasutuse, kohaliku omavalitsusüksuse (linna või valla) asutatud sihtasutuse ja mittetulundusühingu tegelik kasusaaja?	7
9. Kuidas esitada andmeid, kui juhatusse ei saa ettevõtjaportaali sisse logida (tal puudub ID-kaart või e-residendi kaart)?	7
10. Karistus tegeliku kasusaaja kohta teadvalt valeandmete esitamise või andmete esitamata jätmise eest	7

1. Kes on tegelik kasusaaja?

Tegelik kasusaaja on rahapesu ja terrorismi tõkestamise seaduse (edaspidi *RahaPTS*) § 9 lg 1 kohaselt füüsiline isik, kellel on lõplik valitsev mõju füüsilise või juriidilise isiku üle või kelle huvides, kasuks või nimel tehing või toiming tehakse. Lõplik valitsev mõju tuleneb omandisuhtest või muul viisil teise isiku kontrollimise kaudu.

Raamatupidamise seaduse § 27 lg 1 kohaselt võib **valitsev mõju** muu hulgas tuleneda järgmistest asjaoludest:

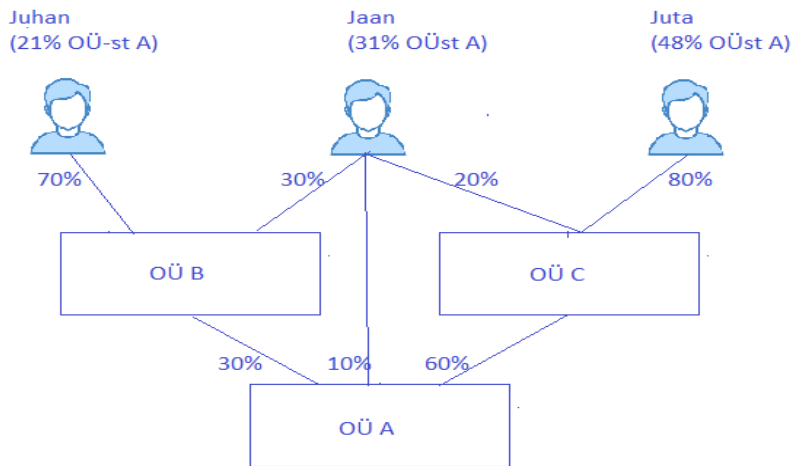
- 1) suurem kui 50%-line osalus konsolideeritava üksuse hääleõiguses või
- 2) seadusest või lepingust tulenev otsene või kaudne õigus asutajaõigusi teostades või üldkoosoleku otsusega nimetada või tagasi kutsuda enamikku tegevjuhtkonnast (näiteks äriühingu juhatus) või kõrgema juhtorgani (näiteks äriühingu nõukogu) liikmetest.

Kui tegelikku kasusaajat ei ole eelnimetatud viisil võimalik kindlaks teha, on äriühingu tegelik kasusaaja selline füüsiline isik, kelle osalused otse või kaudselt või kõigi otseste ja kaudsete osaluste summa, sealhulgas osalused esitajaaktsiate või -osade kujul või muul viisil, ületavad äriühingus 25%.

RahaPTS § 9 lg 3 kohaselt on **otsene osalus** kontrolli teostamise viis, mille puhul on füüsilisel isikul äriühingus **isiklik osalus**; **kaudne osalus** on aga kontrolli teostamise viis, mille puhul on füüsilisel isikul äriühingus osalus **ühe või mitme isiku või isikute ahela kaudu**.

Toome **äriühingute** kohta mõned näited.

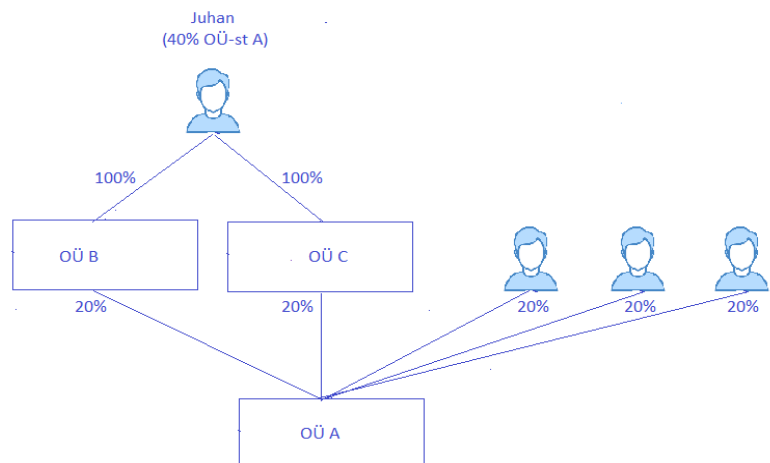
Näites 1 on OÜ A omanikeks OÜ B, OÜ C ja Jaan. OÜ-l B on 30% OÜ-st A, mis tähendab, et OÜ B osanikel on kaudse osaluse kaudu kokku 30% OÜ-st A. See 30% jaguneb OÜ B osanike vahel vastavalt sellele, kui suured on vastava osaniku osalused OÜ-s B. See tähendab, et 30%-st omab 70% Juhan, ehk tema osaluseks OÜ-st A kujuneb 21%. Jaani osalust OÜ B kaudu OÜ-s A on *Näide 1* 30% 30%-st, mis on 9% OÜ-st A.

Näide 1

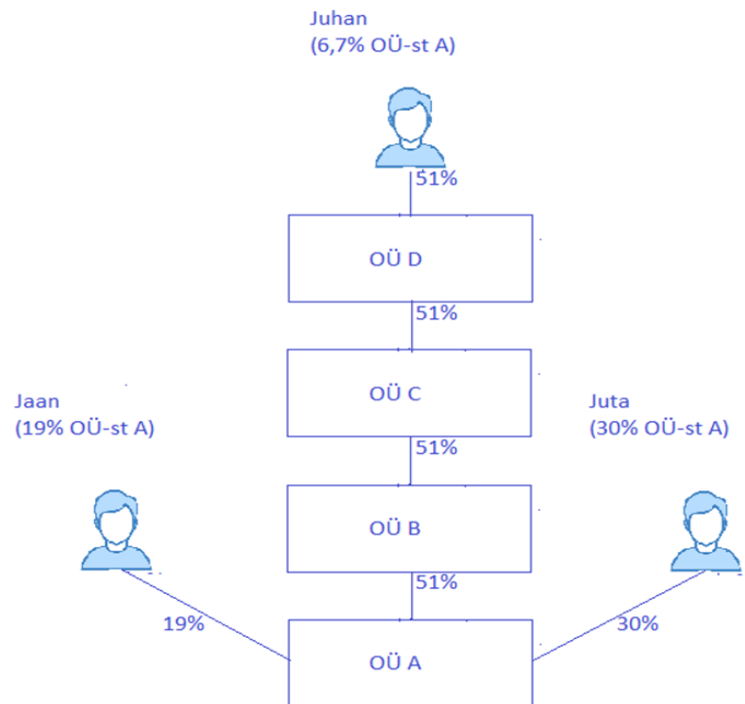
Lisaks on Jaanil OÜ-s A otsene osalus suuruses 10% ja veel 12% kaudset osalust OÜ C kaudu, mis teeb kokku 31% OÜ-st A. Juta osalus OÜ-s A arvutatakse analoogselt Juhani osalusega. OÜ A tegelikud kasusaajad on Jaan ja Juta, kuna mõlemad omavad OÜ-s A üle 25% suurust osalust.

Näites 2 on OÜ A tegelikuks kasusaajaks Juhan, kes omab selles kokku 40% suurust osalust OÜ-de B ja C kaudu.

Näide 2

Näites 3 on OÜ A tegelikuks kasusaajaks Juhan, kes **kontrollib OÜ-d A enamusosaluste kaudu OÜ-des B, C ja D**. Seda vaatamata asjaolule, et tema osalus OÜ-s A jääb alla 25%. Lisaks Juhanile on tänu otsesele 30% suurusele osalusele OÜ A tegelikuks kasusaajaks ka Juta.

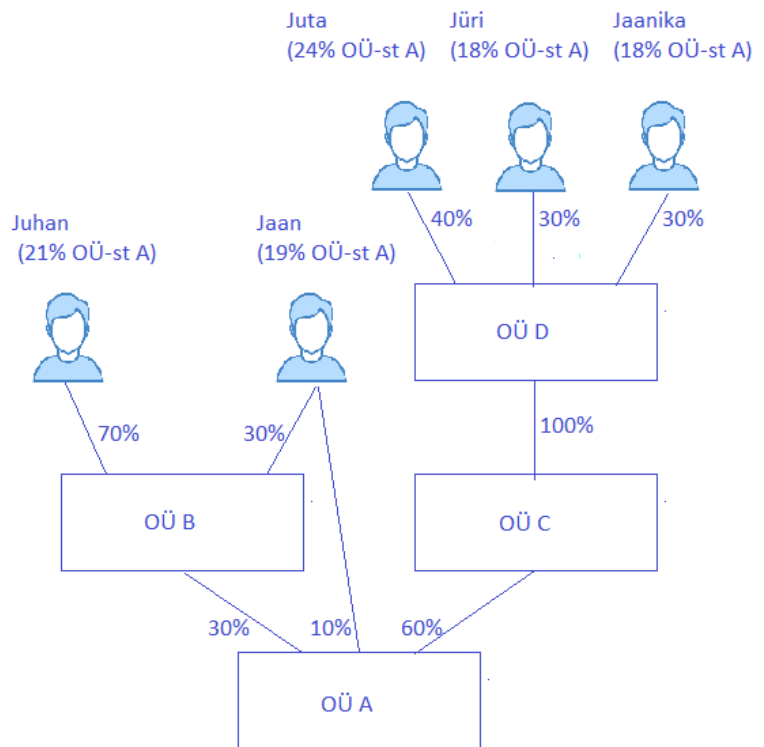

Näide 3

Kontroll pole alati tuvastatav osaluse kaudu: see võib esineda ka nn valitseva mõjuna, mida mõistetakse kui seadusest **või lepingust (näiteks osanike vahelisest kokkuleppest)** tulenevat otsust või kaudset õigust asutajaõigusi teostades või üldkoosoleku otsusega nimetada või tagasi kutsuda enamikku tegevjuhtkonnast või kõrgema juhtorgani liikmetest.

Sisuliselt tähendab see, et praktikas ei ole vahel pärast kõikvõimalike tuvastusmeetodite ammendumist võimalik siiski teha kindlaks isikut, kellel on lõplik valitsev mõju füüsilise või juriidilise isiku üle (RahaPTS § 9 lg 1 p 1) või kelle huvides, kasuks või nimel tehing või toiming tehakse (RahaPTS § 9 lg 1 p 2), või puudub ka isik, kelle osalused otse või kaudselt või kõigi otsuste ja kaudsete osaluste summa äriühingus ületab 25%, sealhulgas osalused esitajaaktsiate või -osade kujul või muul viisil (RahaPTS § 9 lg 2). Eeldusel, et sellise isiku olemasolu kahtlustamiseks puudub ka alus, või juhul, kui on kahtlus, kas kindlaks tehtud isik on tegelik kasusaaja, loetakse tegelikuks kasusaajaks sellist füüsilist isikut, kes on vastava juriidilise isiku kõrgema juhtorgani liige. Kõrgem juhtorgan on juht või töötaja, kellel on piisavalt teadmisi asutuse riskidest seoses rahapesuga ja terrorismi rahastamisega ning piisav volitus riske mõjutavate otsuste tegemiseks ja kes ei pea alati olema juhatuse liige. Eraõigusliku juriidilise isiku juhtorgan on juhatus. Kui seaduses on sätestatud nõukogu olemasolu, on juhtorganiks ka nõukogu. Kui sellistele tingimustele vastab mitu isikut, sealhulgas siis, kui kõrgema juhtorgani liikmeid on mitu, kui on mitu kõrgemat juhtorganit või kui äriühingus omab osalust teine juriidiline isik ühe või mitme isiku või isikute ahela kaudu, siis käsitatakse tegeliku kasusaajana äriühingu üle faktilist kontrolli teostavat isikut või isikuid, kes teevad selle sama äriühingu osas strateegilisi otsuseid või selliste isikute puudumisel juhivad seda äriühingut.

Sellist olukorda käsitleb **näide 4**. OÜ A üle teostab enamusosanikuna kontrolli OÜ C, kelle üle teostab kontrolli OÜ D, kuid OÜ-l D kontrolliv osanik puudub. Samuti pole ka ühtegi füüsilist isikut, kelle otsene või kaudne osalus või kõigi otsuste ja kaudsete osaluste summa ületab OÜ-s A 25%. Samuti on näites olukord, kus OÜ-s A omab osalust OÜ D läbi osalus OÜ-s C. Sellisel juhul määratakse OÜ A tegelikuks kasusaajaks OÜ A üle faktilist kontrolli teostav isik või isikud, kes teevad äriühingus strateegilisi otsuseid või selliste isikute puudumise korral juhivad seda äriühingut (aluseks RahaPTS § 9 lg 4¹).

Näide 4

Samu sätteid rakendatakse ka olukorras kus OÜ A on börsil noteeritud ettevõtte.

Igapäevast ja regulaarset faktilist kontrolli teostavate isikute all tuleb mõista selliseid isikuid, kelle igapäevased tööülesanded või vastutuse moodustavad tegevused, mis

- 1) kujutavad endast strateegilisi otsuseid konkreetse ühingu tegevuse osas; need on otsused, mis fundamentaalselt mõjutavad äritegevust ja/või -tavasid ja/või äriühingu üldisi (äri)suundi või
- 2) kujutavad endast igapäevast või regulaarset ühingu juhtimist (näiteks tegevjuht (CEO), finantsjuht (CFO), direktor või president jne).

Välisriigi äriühingu **juhtorganite struktuur** võib Eesti omast erineda: tuleb ette, et nn *board* koosneb mitmekümnest isikust. **Enam kui kolmest isikust koosnevate juhtorganite puhul soovitakse märkida tegelikuks kasusaajaks vastava organi esimehe (või esimehed, on võimalik, et seda positsiooni jagavad omavahel kaks isikut)**. Kui isik märgitakse tegelikuks kasusaajaks oma positsiooni tõttu juhtorgani liikmena, ei loeta sellest välja, et ta saab ühingust rahalist tulu või et ühing tegutsebki tema isiklikes huvides.

Tegelik kasusaaja tuleb märkida ka **mittetulundusühingute** puhul, kuigi neist ühegi eesmärgiks pole kasumi saamine. Vastavalt tegeliku kasusaaja definitsioonile näidatakse sellisel juhul ära isik(ud), kelle kontrolli all ühing tegutseb. Tavapäraselt on need **juhatuse liikmed**. Erandid on võimalikud näiteks juhul, kui mittetulundusühingu asutajateks või liikmeteks on juriidilised isikud: sellisel juhul määratakse tegelik kasusaaja samamoodi nagu äriühingute puhul. Ka siin kehtib põhimõte, et enam kui neljaliikmelise juhatuse puhul piisab juhatuse esimehe ära märkimisest. Kui isik märgitakse tegelikuks kasusaajaks oma positsiooni tõttu juhtorgani liikmena, ei loeta sellest välja, et ta saab ühingust rahalist tulu või et ühing tegutsebki tema isiklikes huvides.

Usaldushalduse, seltsingu, ühisuse või muu juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduse puhul on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kes ühendust otsese või kaudse omamise kaudu või muul viisil lõplikult kontrollib ja kes on sellise ühenduse:

- 1) usaldushalduse või ühenduse looja;
- 2) usaldushaldur või usaldusisik;
- 3) vara säilimist tagav ja kontrolliv isik, kui selline isik on määratud;
- 4) soodustatud isik või, kui soodustatud isik või isikud määratakse tulevikus, siis isikute ring, kelle huvides selline ühendus peamiselt asutati või tegutseb, või
- 5) muu isik, kes ükskõik millisel moel omab lõplikku kontrolli usaldushalduse või ühenduse vara üle (RahaPTS § 9 lg 6).

Sihtasutuse puhul märgitakse tegelikult kasusaajaks isik, kellele vastavalt sihtasutuse põhikirjale võib sihtasutuse varast teha väljamakseid, **kui selline isik (või isikud) on põhikirjas nimeliselt märgitud**. Kui taolisi isikuid põhikirjas nimeliselt välja toodud pole, märgitakse tegelikeks kasusaajateks juhatuse ja nõukogu liikmed.

2. Kes peavad andmeid esitama?

Andmeid peavad esitama:

- 1) osaühingud (äriregistri statistika kohaselt on osaühinguid 2020. aasta 1. augusti seisuga 212 128);
- 2) aktsiaseltsid (2843);
- 3) täisühingud (1374);
- 4) usaldusühingud (4565);
- 5) tulundusühingud (1694);
- 6) sihtasutused (807);
- 7) mittetulundusühingud (22 177);
- 8) Euroopa äriühingud, Euroopa Ühistud ja Euroopa Majandushuviühingud (32).

Alatest 2021. aasta 10. maist Eestis tegutsevad usaldushaldused

Tegeliku kasusaaja andmeid ei pea hoidma ega esitama:

- 1) korteriühistu;
- 2) hooneühistu;
- 3) reguleeritud turul noteeritud äriühing, millele kohaldatakse Euroopa Liidu õigusega kooskõlas olevaid avalikustamismääruseid või samaväärseid rahvusvahelisi standardeid, millega tagatakse omanikke käsitleva teabe piisav läbipaistvus;
- 4) sihtasutus, kelle majandustegevuse eesmärk on põhikirjas määratud soodustatud isikute või isikute ringi huvides vara hoidmine või kogumine ja kellel puudub muu majandustegevus;
- 5) filiaal.

Kuna **aiandusühingud** on juriidilises mõttes tavapärased mittetulundusühingud, siis **neile** tegeliku kasusaaja andmete esitamise kohustus **kehtib**.

3. Milliseid andmeid tuleb esitada?

Täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts, tulundusühistu või mittetulundusühing esitab oma tegeliku kasusaaja kohta järgmised andmed:

- 1) isiku nimi, isikukood ja isikukoodi riik, isikukoodi puudumise korral sünniaeg ja -koht ning elukohariik;
- 2) andmed isiku kontrolli tegemise viisi kohta.

Kui kontserni emaettevõtja pole kantud Eesti äriregistrisse, esitab äriühing ühes tegeliku kasusaaja andmetega ka kontserni emaettevõtja nime, registrikoodi ja riigi nime, kus kontserni emaettevõtja on registreeritud.

Sihtasutus esitab tegeliku kasusaaja kohta järgmised andmed:

- 3) isiku nimi, isikukood ja isikukoodi riik, isikukoodi puudumise korral sünniaeg ja -koht ning elukohariik;
- 4) andmed isiku kontrolli tegemise viisi kohta;
- 5) soodustatud isikute nimekiri, mis sisaldab iga soodustatud isiku nime, isikukoodi ja isikukoodi riiki, isikukoodi puudumise korral sünniaega ja -kohta ning elukohariiki iga soodustatud isiku kohta, **kui sellised isikud on sihtasutuse põhikirjas nimeliselt märgitud.**

Juhendi, kuidas andmeid ettevõtjaportaalis esitada, leiab siit: <http://abiinfo.rik.ee/tegelikkasusaaja>

4. Millal tuleb andmeid esitada?

Äriühing, mittetulundusühing ja sihtasutus peavad tegeliku kasusaaja andmed esitama koos äriregistrisse kandmise avaldusega. Usaldushaldur peab esitama andmed 30 päeva jooksul arvates usaldushalduse loomisest, usaldushalduriks saamisest või tähtajalise elamisõiguse saamisest.

Äriregistri ettevõtjaportaalis saab eeltäidetud tegelike kasusaajate andmeid täiendada (nt lisada juurde kontrolli teostamise viisi), seejärel andmed kinnitada ja/või tegelikke kasusaajaid ise sisestada ning juurde lisada. Järgmise etapina kinnitab äriühing, mittetulundusühing või sihtasutus andmete õigsust majandusaasta aruande esitamisel, kui tema andmed ei ole vahepeal muutunud.

5. Andmete muutmise, säilitamise ja kustutamise

Esitatud andmete muutumisel esitab juhatus 30 päeva jooksul õiged andmed. Tegelike kasusaajate andmete õigsust (s.o kui muudatusi pole toimunud) kinnitab juhatus igal aastal majandusaasta aruande esitamisel.

Kui andmete esitamiseks kohustatud isik pole tähtajaks õiged andmeid esitanud, teavitab registriosakond teda sellest ja nõuab andmete esitamist. Sellisel juhul peab andmete esitamiseks kohustatud isik andmed esitama kümne tööpäeva jooksul teavituse saamisest arvates. Kui registriosakond saab põhistatud teate tegelike kasusaajate andmete ebaõigsuse kohta, teavitab ta sellest andmete esitamiseks kohustatud isikut ning teeb andmete juurde märke, et esineb kahtlus nende õigsuses. Märge kustutatakse automaatselt andmete õigsuse kinnitamisel või nende muutmisel.

Andmed kustutatakse automaatselt viis aastat pärast juriidilise isiku registrist kustutamist. Usaldushalduse tegeliku kasusaaja andmed kustutatakse, kui selleks õigustatud huvi omav isik tõendab, et andmete esitamise aluseks olnud asjaolu äralangemisest on möödunud vähemalt viis aastat. Tegelikul kasusaajal enesel on õigus nõuda ebaõigete andmete muutmist juhatuselt. Kui juhatus andmeid ei korrigeeri, on tegelikul kasusaajal õigus nõuda juriidiliselt isikult ebaõigete andmetega tekitatud kahju hüvitamist.

6. Kas välisriigi äriühingu filiaal peab esitama andmed tegeliku kasusaaja kohta?

Välisriigi äriühingu filiaali puhul tegeliku kasusaaja andmeid ei esitata, kuna äriseadustiku § 384 lg 2 kohaselt ei ole filiaal juriidiline isik. Välisriigi äriühing vastutab filiaali tegevuse eest ning kannab oma vastavasse tegelike kasusaaja registrisse tegeliku kasusaaja andmed.

7. Kes on tegelik kasusaaja äriühingu puhul, kelle emettevõtte on reguleeritud turul noteeritud äriühing?

Börsil noteeritud ettevõtjad ei pea tegelike kasusaajate andmeid esitama, kuid nende kontserni kuuluvad **tütarettevõtjad** peavad seda siiski tegema. Sealjuures lähtutakse samadest põhimõtetest nagu tavaliste äriühingute puhul: kui börsiettevõtte aktsionäride seas pole füüsilisi isikuid, kellel oleks andmeid esitavas ettevõttes üle 25% suurune kaudne osalus, esitatakse tegelike kasusaajatena tütarettevõtte kõrgema juhtorgani liige.

8. Kes on riigi osalusega äriühingu, sihtasutuse, kohaliku omavalitsusüksuse (linna või valla) asutatud sihtasutuse ja mittetulundusühingu tegelik kasusaaja?

Riigi osalusega äriühingute puhul on tegemist tavapärase eraõiguslike juriidiliste isikutega. Riigi osalusega äriühingu tegelikuks kasusaajaks on valdkonna eest vastutav minister, kes esindab äriühingus riiki ja määrab ametisse oma valitsemisala äriühingu nõukogu liikmed, samuti äriühingu nõukogu/juhatuse esimees ja mõlema organi liikmed. Näiteks AS Eesti Loto tegelikuks kasusaajaks võib riigi esindajana pidada rahandusministrit, nõukogu esimeest ja liikmeid ning juhatuse esimeest ja liikmeid.

Riigi asutatud sihtasutuste puhul, kelle asutajaõigusi teostavad ministriumid, ja riigi osalusega sihtasutuste puhul võib tegelikuks kasusaajaks pidada vastava valdkonna ministrit, nõukogu esimeest/liikmeid ja juhatuse esimeest/liikmeid. Valla või linna sihtasutuse, mille ainuasutajaks on vald või linn, samuti osaühingu või aktsiaseltsi, mille ainsaks osanikuks või aktsionäriks on vald või linn, nõukogu liikmed nimetab, samuti muid asutaja, osaniku või aktsionäri õigusi teostab valla- või linnavalitsus ja seega võib tegelikeks kasusaajateks pidada vallavanemat või linnapead ja valla- või linnavalitsuse liikmeid. Ka siin kehtib põhimõte, et enam kui neljast isikust koosnevate organite puhul piisab organi esimehe märkimisest. Kui ühingu on asutanud riik ühes kohaliku omavalitsusega või mitu kohalikku omavalitsust, kellest ühelgi pole ühingu üle valitsevat mõju, märgitakse tegelikuks kasusaajaks ühingu juhatuse ja nõukogu esimehed või liikmed.

9. Kuidas esitada andmeid, kui juhatuse liige ei saa ettevõtjaportaali sisse logida (tal puudub ID-kaart või e-residendi kaart)?

Sellisel juhul tuleb andmete esitamiseks pöörduda Eestis tegutseva notari poole. Kui juhatuse liige asub välismaal ja tal pole võimalik Eestisse sõita, võib tema antud volikirja alusel Eestis notari poole pöörduda ka tema esindaja. Sellisel juhul tuleks aga volikirja vorm ja tekst kindlasti eelnevalt kooskõlastada selle Eesti notariga, kelle poole on hiljem kavas pöörduda.

10. Karistus tegeliku kasusaaja kohta teadvalt valeandmete esitamise või andmete esitamata jätmise eest

Tegeliku kasusaaja andmete esitamata jätmise, andmete muutumisest teatamata jätmise või teadvalt valeandmete esitamise eest on ette nähtud karistus rahatrahvi näol. Selleks on kuni 300 trahviühikut füüsilise isiku puhul ja kuni 32 000 eurot juriidilise isiku puhul. Oluline on märkida, et tegeliku kasusaaja teadvalt valeandmete esitamine võib hõlmata ka olukorda, kus andmete ebaõigsuse kohta tehtud kanne kustutakse, sest isik on nende õigsust kinnitanud, kuigi ta teadis, et need andmed ei olnud õiged.

Kontaktaadress tegelike kasusaajate määramisega seonduvates juriidilistes küsimustes on TEKSA@fin.ee.

Kasutusjuhendi tegelike kasusaajate andmete esitamiseks leiate veebilehelt <https://abiinfo.rik.ee/e-ariregistri-paringud/tegelikud-kasusaajad>.